

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Київ 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «**Римське приватне право**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробники: Мількова К.В., старший викладач кафедри цивільного, господарського права та процесу.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного, господарського права та процесу протокол № 1 від 21 жовтня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Клименко С.В.

Схвалено Науково-методичною радою Академії адвокатури України

Голова Науково-методичної ради Гончаренко С.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки: 1
Загальна кількість годин – 90	
Кількість модулів – 2	Семестр: 1
для денної форми навчання:	
аудиторних – 30 годин	Лекції: 20 годин
самостійної роботи студента — 60	
Вид підсумкового контролю: екзамен	Практичні (семінарські): 10 год.
Форма підсумкового контролю: усний екзамен	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Римське приватне право**» є вивчення основних принципів, понять та інститутів римського приватного права, знайомство з особливостями правового регулювання цивільних відносин, вироблення навичок опрацювання нормативного матеріалу, вирішення правових проблем під кутом зору сучасного українського законодавства, формування у студентів правового мислення, професійного праворозуміння та правової культури шляхом засвоєння правової спадщини Давнього Риму, оволодіння знаннями про основні інститути і юридичні конструкції римського права, які мають актуальне значення для сучасного права.

Відповідно до **освітньої програми**, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності(ЗК)

ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-5 Здатність працювати як автономно, так і у команді, здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК-6 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права (у тому числі міжнародного права), його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК-10 Здатність діяти у навчальних і професійних ситуаціях відповідно до принципів академічної доброчесності та професійної етики, а також оцінювати поведінку інших із цих позицій

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення курсу є неможливим без вивчення конкретних історичних умов розвитку римських правових інститутів, а тому обов'язковою передумовою вивчення дисципліни є наявність ґрунтовних знань у галузі історії держави і права зарубіжних країн. Крім того навчальна дисципліна тісно пов'язана з теорією держави і права, яка розробляє загальні для всіх юридичних наук проблеми, даючи можливість зосередитися на конкретних знаннях цієї галузі. Відповідно, вивчення студентами римського приватного права передбачає попереднє освоєння ними теоретичної бази та поняттєвого апарату юридичних наук.

Таким чином, у структурно-логічній схемі викладання правових дисциплін навчальна дисципліна «Римське приватне право» має розташовуватися після навчальних дисциплін: «Історія держави і права зарубіжних країн» та «Теорія держави і права» і передувати вивченню дисциплін цивілістичного циклу (цивільного права, сімейного права, цивільного процесуального права та ін.)

5. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Міжнародне право**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальнізнання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання,оцінювати їхню складність.	ПРН-1
Демонструвати володіння загальнотеоретичними поняттями і категоріями римського приватного права, теорії держави і права, вільно оперувати юридичними поняттями та термінами, орієнтуватися у початкових онтологічних, антропологічних, аксіологічних засадах сутності, походження ти цивілізаційного призначення права; розуміти базові теоретико-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів права, та визначати тенденції його розвитку.	ПРН-2
Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різнихджерел, зокрема, з історичних та філософських наукових джерел, аналізувати їх та узагальнювати у відповідності до наукових критеріїв, використовувати базові методи історії та філософії при виконанні професійних задач, формулювати юридичні питання вабстрактно-теоретичному рівні.	ПРН-3
Дискутувати з юридичних питань на високому рівні, бути коректним до представників іншої точки зору, виявляти сильні та слабкі сторони чужої аргументації.	ПРН-12
Діяти у навчальних і професійних ситуаціях етично та свідомо, відповідно до принципів академічної доброчесності та професійної етики, розуміти власну відповідальність за свої дії як у професійному розрізі, так і в загальносуспільному.	ПРН-18
Самостійно приймати рішення, бути лідером, нести відповідальність за стратегічний розвиток команди.	ПРН-19
Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя, дотримуватися принципів безперервного розвитку та постійного самовдосконалення; прагнути професійного зростання, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін	ПРН-20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Римське приватне право**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із римського приватного права.	ПРН-1
Демонструвати вміння вільно оперувати юридичними поняттями, термінами римського приватного права.	ПРН-2
Вміння правильно тлумачити і застосовувати джерела римського приватного права, норми римського приватного права.	ПРН 2
Вміння аналізувати правові явища з використанням понять та інших правових засобів, вироблених юристами Стародавнього Риму.	ПРН-2 ПРН-12

Демонструвати знання і навички з основних проблемних питань римського приватного права, формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.	ПРН-2 ПРН-12 ПРН-19
Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел римського приватного права, працювати з історичними джерелами, аналізувати їх та узагальнювати у відповідності до наукових критеріїв, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні.	ПРН-3 ПРН-18
Вміння визначати зміст та юридичну природу основних інститутів римського приватного права.	ПРН-3 ПРН-12
Здійснювати аналіз основних положень римського приватного права, визначати загальні та специфічні риси інститутів приватного права, віднаходити паралелі та відмінності з чинним цивільним правом України та правом інших країн.	ПРН 3 ПРН 20
Демонструвати вміння визначення межі можливого використання набутих знань із римського приватного права у процесі сучасного правотворення.	ПРН-18 ПРН-20

5. ФОРМИ Й МЕТОДИ ПОТОЧНОГО / СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми поточного контролю	Методи поточного контролю
Контроль на семінарських заняттях	- Вибіркове усне опитування. - Фронтальне усне опитування. - Тестові завдання. - Письмове опитування (контрольні роботи у вигляді тестових завдань з множинним вибором). - Вирішення задач, казусів.
Контроль на лекції	Вибіркове експрес – опитування
Самостійна робота	Передбачає вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання і може виконуватися у формі індивідуальних навчально-дослідних завдань, рефератів, виконання тестових завдань, вирішення задач.
Підсумковий контроль	Усний екзамен (або комп'ютерне тестування)

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1 та 2)

Поточне оцінювання, модульні роботи, самостійна робота та підсумковий екзамен													Вид діяльності	Сума	
T1	T2	T3	T1	T2	T3...	T1	T2	T3...	T1	T2	T3	T4			
Л1			Л2		Л3	Л4	Л5	Л6	Л7	Л8	Л9	Л10	Лекція		
2			2		2	2	2	2	2	2	2	2		20	
		C1		C2		C3		C4				C5			
		5		5		5		5				5		Семінар	25
Модульна контрольна робота 6									Модульна контрольна 4				Модульна к/р	10	
3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	4	2	2	С/р	30	
Підсумковий екзамен													Екзамен	15	
														100	

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів	Кількість	Максимальна кількість балів
Лекції	6	12	4	8
Практичні (семінарські) заняття	4	20	1	5
Модульна контрольна робота	1	6	1	4
Самостійна робота (може виконуватися у формі індивідуальних навчально-дослідних завдань, есе, рефератів, виконання тестових завдань, вирішення задач, казусів)	9	20	4	10
Всього за видами діяльності	20	58	10	27
Екзамен (або комп'ютерне тестування)	15			
Разом	100			

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ/виконання письмового завдання	Критерії оцінювання
5	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, правильно відповідає на усі додаткові запитання викладача.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, відповідає на усі додаткові запитання викладача, але при цьому не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	У цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, відповідає частково на усі додаткові запитання викладача, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Не у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки.
1	Не розуміє змісту теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача, може сказати два–три речення по суті питання, назвати деякі правові документи, але головний зміст матеріалу не розкрито.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Екзамен проводиться шляхом усного індивідуального опитування. Кожен білет містить три питання з різних тем в межах навчального матеріалу дисципліни. Викладач може ставити додаткові питання, пов'язані з тими, що містяться у білеті, якщо студент допускає неточності чи не розкриває зміст питання у достатній мірі. Може також проводитись у формі комп'ютерного тестування.

Підсумки складання екзамену

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно, з правом перескладання
1-34	F	незадовільно без права перескладання

Оцінка **«відмінно»** ставиться, якщо студент будує відповідь логічно у відповідності з планом, виявляє максимально глибокі знання професійних термінів, понять, категорій, концепцій і теорій. Встановлює змістовні між предметні зв'язки. Розгорнуто аргументує висунуті положення, наводить переконливі приклади. Виявляє аналітичний підхід у висвітленні різноманітних концепцій. Робить змістовні висновки. Демонструє знання спеціальної літератури в межах навчального методичного комплексу.

Оцінка **«добре»** ставиться, якщо студент будує свою відповідь у відповідності з планом. У відповіді наводить різні підходи до проблеми, проте їх обґрунтування є недостатньо повним. Встановлює змістовні між предметні зв'язки. Розгорнуто аргументує висунуті положення, наводить переконливі приклади, проте спостерігається певна непослідовність аналізу. Висновки робить правильні. Мовлення грамотне, застосовується професійна лексика. Демонструє знання спеціальної літератури в межах навчального комплексу.

Оцінка **«задовільно»** ставиться, якщо відповідь є недостатньо логічно побудованою, план відповіді дотримується непослідовно. Студент виявляє слабкість в розгорнутому розкритті основних понять. Висунуті положення декларуються, але недостатньо аргументуються. Відповідь носить переважно теоретичний характер, приклади відсутні.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться за умови недостатнього розкриття професійних понять, категорій, концепцій, теорій. Студент намагається підмінити наукове обґрунтування проблем міркуваннями повсякденного побутового характеру. Відповідь містить низку серйозних неточностей. Висновки поверхневі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО МІСТЯТЬСЯ В ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТАХ

1. Предмет римського приватного права. Етапи розвитку римського права.
2. Вплив римського права на національне право України.
3. Принципи, які надають сили римському праву.
4. Складові системи римського приватного права та їх характеристика. Яка відмінність римського приватного права від римського цивільного права?
5. Рецепція римського права. Види.
6. Система римського права. Характерні особливості римського приватного права.
7. Поняття звичаю та звичаєвого права. Закони та плебісцити. Складові частини закону.
8. Роль римського приватного права та його значення для сучасної цивілістики.
9. Кодифікація Юстиніана.
10. Діяльність юристів як джерело правоутворення. Закон про цитування.
11. Види імператорських конституцій.
12. Поняття джерел права. Джерела правоутворення римського права.
13. Загальна характеристика римських судових процесів та їх види.
14. Поняття судового процесу. Які характерні відмінності екстраординарного процесу від формулярного?
15. Загальна характеристика легісакційного процесу. Яка відмінність формулярного процесу від легісакційного?
16. Поняття статусного права. Статусні суди.
17. Поняття і види позовів. Колізія та комуляція позовів.
18. Сторони судового процесу. Що таке літисконтестація?
19. Преторська формула, її складові частини. Форми преторського захисту
20. Позовна давність.
21. Поняття правоздатності. Зміст правоздатності.
22. Що таке *capitis deminutio*? Які фактори впливали на правоздатність?
23. Поняття дієздатності. Обмеження дієздатності.
24. Поняття громадянської честі. Позбавлення громадянської честі.
25. Поняття та види юридичних осіб. Характерні особливості юридичної особи. Умови створення та припинення юридичної особи.
26. Поняття римського сімейного права. Види споріднення в римській сім'ї.
27. Зміст батьківської влади. Поняття емансипації.
28. Поняття шлюбу та його види. Що таке конкубінат?
29. Умови вступу до шлюбу. Припинення шлюбу.
30. Особисті і майнові відносини подружжя в шлюбі. Дарування між подружжям.

31. Встановлення та припинення батьківської влади.
32. Встановлення батьківської влади. Яка відмінність усиновлення від узаконення?
33. Опіка і піклування: порядок встановлення та припинення.
34. Поняття речового права. Види речових прав?
35. Поняття речей та їх види. Поняття плодів та майна.
36. Яка відмінність речового права від зобов'язального?
37. Підстави виникнення зобов'язань. Види зобов'язань?
38. Джерела зобов'язань. Яка відмінність договору від зобов'язання?
39. Припинення зобов'язання. Наслідки невиконання зобов'язань.
40. Сторони у зобов'язанні. Заміна осіб в зобов'язанні.
41. Поняття зобов'язання. Класифікація зобов'язань.
42. Поняття та види володіння. Зміст володіння.
43. Поняття та зміст права власності. Правомочності власника.
44. Речові позови захисту права власності. Яка відмінність віндикаційного позову від негативного?
45. Способи набуття права власності. Яка відмінність похідного способу набуття права власності від первісного?
46. Виникнення та втрата права власності. Захист права власності.
47. Види права власності?
48. Набуття права власності за давністю.
49. Первісний та похідний спосіб набуття права власності. Що таке *traditio*?
50. Поняття та види сервітутів. Особливі види сервітутів. Яка відмінність суперфіцію від емфітевзису?
51. Поняття та форми заставного права. Ручна застава. Поняття фідучіарної угоди. Поняття іпотеки.
52. Поняття права на чужі речі. Виникнення і втрата сервітутів.
53. Земельні сервітути. Чим відрізняються земельні сервітути від емфітевзису?
54. Особисті сервітути. Види.
55. Поняття і класифікація договорів. Яка відмінність одностороннього договору від двостороннього?
56. Зміст договору. Суттєві(істотні) та випадкові елементи договору.
57. Умови дійсності договорів. Форми договорів.
58. Консенсуальні та реальні договори.
59. Вербальні літеральні договори. Яка відмінність синграфів від хірографів?
60. Поняття договорів. Класифікація. Відмінність контрактів від пактів
61. Що таке стипуляція та її характеристика?

62. Позадовісні зобов'язання. Зобов'язання ніби з договорів.
63. Поняття та види деліктів. Зобов'язання ніби з деліктів.
64. Спадкові правовідносини. Поняття спадкування.
65. Час відкриття спадщини. Прийняття спадщини. Яка відмінність універсального наступництва від сингулярного?
66. Поняття та умови дійсності заповіту. Форма заповіту.
67. Спадкування за заповітом. Спадкова трансмісія.
68. Спадкування за заповітом. У яких випадках настає спадкування за законом?
69. Спадкування за заповітом. Законна частка у спадкуванні.
70. Поняття спадкового права.
71. Спадкування за законом.
72. Захист спадщини. Легати і фідейкоміси.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекційні заняття, практичні заняття, пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий (метод проблемного викладу), розбір конкретних ситуацій, презентації-виступи, семінари-дискусії, колоквіум, консультації, мозкові атаки, самонавчання.

7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1. Зміст навчальної дисципліни «РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

Модуль I. Загальна частина.

Правовий статус особи в римському приватному праві

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Тема 1. Роль римського права в історії права

Роль і значення римського приватного права для розвитку сучасного цивільного права. Рецепція римського права. Його вплив на становлення сучасних правових систем. Вплив римського права на національне право України. Етапи впливу. Вплив римського права на науку цивільного права.

Тема 2. Предмет та система римського права

Поняття та предмет вивчення курсу римського приватного права. Поняття римського цивільного права. Відмінність приватного права (*jus privatum*) від публічного (*jus publicum*). Етапи розвитку римського права. Принципи римського права.

Основні системи римського приватного права. Цивільне право (*jus civile*) і право народів (*jus gentium*). Зміст права народів. Взаємний вплив цивільного права і права народів. Процес поступового зближення і злиття цих систем.

Тема 3. Джерела римського права

Поняття, історія та види джерел римського приватного права. Джерела пізнання римського приватного права.

Джерела правоутворення. Звичай, закони. Право цивільне (*jus civile*) і право преторське (*jus praetorium*). Римські магістрати та їх едикти, що формували нову систему права. Форми діяльності римських юристів. Закон про цитування.

Кодифікація Юстиніана. Поняття кодифікації. Завдання і процес кодифікаційних робіт. Склад кодифікаційної комісії. *Corpus juris civilis*. Корпус юріс цивіліс – Звід цивільних законів. Складові частини Корпусу. Цитування Дигест. Поняття пандектної системи. Поняття інституційної системи. Література по кодифікації Юстиніана.

Література з римського приватного права.

ОСОБИ

Тема 1. Суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття суб'єкта цивільних правовідносин. Поняття особи.. Поняття статусного права. Поняття правоздатності та дієздатності. Правоздатність в галузі публічного та приватного права. Категорії суб'єктів прав. Основний поділ населення Римської держави на вільних і рабів. Поняття правоздатності (*Caput*). Зміст правоздатності, виникнення правоздатності. Втрата та обмеження правоздатності (*capitis deminutio*). Поняття громадянської честі. Позбавлення громадянської честі. Вплив релігії на правоздатність. Поняття та види статусних судів. Дієздатність фізичних осіб. Обмеження дієздатності. Особи недієздатні і частково дієздатні. Опіка та піклування. Правове положення римських громадян. Правове становище рабів. Поняття рабського пекулію. Правове становище інших верств населення.

Зародження юридичних осіб. Поняття, ознаки і види юридичної особи. Правоздатність і дієздатність юридичних осіб. Відмінність правоздатності фізичних осіб від правоздатності юридичних осіб. Припинення юридичних осіб.

Тема 2. Захист цивільних прав (позови)

Суб'єктивні права і обов'язки. Поняття здійснення цивільних прав. Самоуправство. Державний захист прав. Виникнення державного суду. Поняття і види судових процесів. Легісакційний процес. Формулярний процес. Формула та її складові. Роль претора у формулярному процесі та його вплив на розвиток приватного права. Поняття та зміст екстраординарного процесу.

Поняття приватного позову (*actio*). Види позовів: цивільні та гонорарні позови. Позови суворого права і позови доброї совісті; речові і особисті позови; штрафні позови; змішані позови; суспільні позови; ноксальні позови; позови з фікцією. Колізія і кумуляція позовів.

Засоби і форми непозовного захисту. Особливі засоби преторського захисту: інтердикти, стипуляція, реституція, введення у володіння.

Поняття позовної давності. Відмінність позовної давності від законних строків. Початок перебігу позовної давності. Перерва і призупинення перебігу строку позовної давності, підстави. Наслідки спливу строку позовної давності.

Тема 3. Шлюбно-сімейні відносини

Сім'я у римській державі. Поняття та види споріднення: агнатське та когнатське. Визначення спорідненості за лініями і ступенями.

Шлюб (*Iustum matrimonium*): поняття та види (*cum manu, sine manu*). Умови вступу в шлюб. Форми укладання і припинення шлюбу. Придане та дошлюбне дарування. Особисті та майнові відносини подружжя. Припинення шлюбу. Позашлюбні союзи. Конкубінат. (*Contubernium*).

Зміст батьківської влади. Встановлення батьківської влади. Правове становище дітей. Узаконення і усиновлення. Відносини між батьками і дітьми. Пекулій і його види. Припинення батьківської влади. Емансипація.

РЕЧОВЕ ПРАВО

Тема 1. Речі як об'єкти права

Поняття речового права. Поняття зобов'язального права. Відмінність речового права від зобов'язального. Види речових прав.

Поняття речей. Види речей. Речі тілесні і безтілесні. Речі манципні і речі неманципні. Речі рухомі і речі нерухомі. Подільні і неподільні, споживчі й неспоживчі речі. Речі, що знаходяться в обороті, і речі, вилучені з обороту. Речі родові і речі індивідуально визначені. Речі прості і складні. Плоди. Доходи. Майно.

Тема 2. Право володіння. Право власності

Виникнення володіння (*possessio*) у Стародавньому Римі. Поняття володіння, держання. Види володіння. Володіння законне і незаконне. Володіння добросовісне і володіння недобросовісне. Похідне володіння. Прекарій. Застава. Секвестр.

Припинення володіння. Захист володіння. Виникнення захисту володіння. Посесорний захист. Петиторний захист. Відмінність посесорного захисту від петиторного. Види преторських інтердиктів, спрямованих на захист володіння.

Поняття права власності. Виникнення і розвиток інституту права власності у Стародавньому Римі. Зміст права власності.

Види права власності: квіритська, бонітарна, провінційна, власність peregrinів. Злиття усіх форм власності і виникнення поняття приватної власності.

Набуття права власності. Первісні і похідні способи набуття права власності. Окупація (*occupatio*). Клад. Специфікація. Набуття права власності по давності. Злиття і змішування.

Захист права власності. Речові позови захисту права власності. Віндікаційний позов. Негаторний позов. Публіціанський позов.

Тема 3. Права на чужі речі

Поняття і види прав на чужі речі. Сервітути. Поняття і види. Зміст сервітутів. Господарське значення сервітутів. Виникнення і припинення сервітутів. Захист сервітутних прав.

Сільські і міські земельні сервітути. Особисті сервітути.

Поняття емфітевзису та суперфіцію, їх відмінність від сервітуту.

Заставне право як вид права на чужу річ. Фидуціарна угода. Ручна застава. Іпотека. Виникнення заставного права. Припинення заставного права.

Модуль II. Особлива частина.

Зобов'язальні правовідносини в римському приватному праві

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО

Тема 1. Загальне вчення про зобов'язання

Поняття зобов'язання та його роль у цивільному обігу. Зобов'язальні відношення. Зміст зобов'язання. Підстави виникнення та класифікація зобов'язань.

Сторони в зобов'язанні. Заміна осіб у зобов'язанні. Цесія. Переведення боргу. Зобов'язання з кількома кредиторами або боржниками. Поняття та класифікація гарантії зобов'язання.

Поняття та порядок виконання зобов'язання. Виконання належному кредитору і належним боржником. Час виконання. Місце виконання. Спосіб виконання.

Наслідки невиконання зобов'язань. Особиста і майнова відповідальність боржника. Умови відповідальності: вина, шкода. Відповідальність за прострочення. Збитки. Види збитків. Звільнення боржника від відповідальності. Випадок і непереборна сила.

Оновлення зобов'язання (новація). Припинення зобов'язань. Правові засоби забезпечення виконання зобов'язань.

Тема 2. Договірне право

Поняття договору (contractus). Контракти і пакти. Предмет договору. Суттєві та додаткові елементи договору.

Укладення договору. Оферта і акцепт.

Умови дійсності договору. Форма договору. Забезпечення договорів. Цілі і засоби забезпечення. Правові форми забезпечення: завдаток, неустойка, поручительство, застава.

Припинення договору. Класифікація договорів.

Вербальні договори: стипуляція.

Літеральні договори: прибутково-видаткові книги, сінграфи, хірографи.

Реальні договори: договір позики, договір схову, закладний договір.

Консенсуальні договори: купівля-продаж, договір найму речей, договір доручення, договір товариства.

Пакти та їх види.

Тема 3 Позадовісні зобов'язання

Поняття зобов'язань ніби з договорів. Зобов'язання, що виникають із безпідставного збагачення. Кондикція та її види. Позов про стягнення оплаченого неіснуючого боргу. Позов про повернення наданого, мета якого не здійснилася. Позов про набуття за несправедливою підставою. Ведення чужих справ без доручення. Необхідні умови і правові наслідки.

Зобов'язання, які виникають з незаконних дій.

Поняття та виникнення приватних деліктів.

Окремі види деліктів: особиста образа, крадіжка, грабіж, протиправне порушення або знищення чужого майна, насильство і погроза, обман, заподіяння шкоди кредиторам.

Поняття зобов'язання, що виникає ніби з делікту. Його зміст та правові ознаки. Види ніби деліктів. Відповідальність судді за недбале або неправильне виконання своїх обов'язків. Відповідальність за «вилите й викинуте». Відповідальність за «поставлене або підвішене». Відповідальність господарів готелів, заїжджих дворів і кораблів.

СПАДКОВЕ ПРАВО

Поняття спадкового права. Спадково-правові відносини. Універсальне і сингулярне спадкоємство. Спадкодавець і спадкоємці. Спадкове майно. Спадкування за заповітом (testamentum). Порядок укладення заповіту та його форма. Умови дійсності заповіту. Зміст заповіту. Спадкоємці за заповітом. Право на обов'язкову частку. Коло осіб, що мають право на обов'язкову частку.

7.2. Структура навчальної дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН навчального курсу «Римське приватне право»

	Тема	Всього	Кількість годин		
			Лекції	Семінари	Сам. р.
Модуль I. Загальна частина. Правовий статус особи в римському приватному праві					
Загальні положення	Тема 1. Поняття римського приватного права та його значення в історії розвитку юриспруденції.	15	2	-----	12
	Тема 2. Предмет та система римського права.			-----	
	Тема 3. Джерела римського права.			1	
Особи	Тема 1. Правове становище особи в Римській державі. Суб'єкти цивільних правовідносин.	19	1	1	12
	Тема 2. Здійснення та захист прав. Виникнення суду та його види. Вчення про позов. Позовна давність.		1	1	
	Тема 3. Шлюбно-сімейні відносини.		2	1	
Речове право	Тема 1. Речове право Риму та його правова характеристика. Речі як об'єкти права.	21	2	1	12
	Тема 2. Право володіння. Право власності.		2	1	
	Тема 3. Права на чужі речі.		2	1	
Модуль II. Особлива частина. Зобов'язальні правовідносини в римському приватному праві					
Зобов'язальне право	Тема 1. Загальне вчення про зобов'язання	20	2	1	12
	Тема 2. Договірне право. Правова характеристика окремих видів договорів		2	1	
	Тема 3. Позадоговірні зобов'язання. Квazіконтракти. Делікти. Квazіделікти.		2	----	
Спадкове право	Тема 4. Спадкове право в Римській державі.	15	2	1	12
		90	20	10	60

7.3. Теми практичних (семінарських) занять

ПЛАНИ семінарських занять з курсу “ Римське приватне право”

Тема 1. Джерела римського приватного права

1. Поняття та склад джерел римського права.
2. Діяльність юристів.
3. Імператорські конституції, їх види.
4. Кодифікація Юстиніана.

Теми рефератів:

1. Теоретико-пізнавальне значення римського права для сучасної юриспруденції.
2. Характеристика джерел римського приватного права.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Визначте етапи розвитку римського права.
2. Які Ви знаєте джерела правотворення?
3. Яка відмінність приватного права від права народів?
4. Розкрийте зміст закону про цитування.
5. Які Ви знаєте види імператорських конституцій?
6. Що таке Корпус юріс цивіліс?
7. Пояснити дефініції: а) *Leges suum ligenf latorem* – Закони повинні зобов'язувати того, хто їх пропонує; б) *Legibus sumplis desinentibus, lege naturae utendum* – коли створені людиною Закони не дійсні, слід закликати Закон природний; в) *Lex alterna* – вічний Закон; моральний Закон; природний Закон.
8. Пояснити дефініції: а) *Non jus ex regula, sed regula ex jure* – не Закон впливає із правила, а правило із Закону; б) *Salus populi (reipublicae) suprema lex est (est suprema lex)* – благо народу (держави) – вищий Закон; в) *Iustitia est obtemperatio scriptis legibus* – справедливість – це підкорення писаним законам.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Jus est ars boni et aequi** (ЮС ЕСТ АРС БОНІ ЕТ ЕКВІ) — право є мистецтвом добра і справедливості.
2. **Dura lex, sed lex** (ДУРА ЛЕКС, СЕД ЛЕКС) — суворий закон, але це закон.
3. **Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, neminem eaedere, suum cuique tribuere** (ЮРІС ПРЕЦЕПТА СУНТ ХЕК: ХОНЕСТЕ ВІБЕРЕ НЕМІНЕМ ФЕДЕРЕ, СУУМ КУІКВЕ ТРІБЕРЕ) — приписи права такі: чесно жити, нікому не шкодити, надавати кожному належне.
4. **Lex est, quod populus jubet otque constituitum** (ЛЕКС ЕСТ, КВОД ПОПУЛУС ЮБЕТ АТКВЕ КОНСТИТУТУМ) — закон — це те, що народ наказує і постановляє.
5. **Respondere, cavere, agere** (РЕСПОНДЕРЕ, КАВЕРЕ, АГЕРЕ) — давати висновки, складати документи, виступати в суді (три види діяльності юристів).
6. **Corpus juris civilis** (КОРПУС ЮРІС ЦІВІЛІС) — звід приватного права, або Кодекс Юстиніана, — систематизований звід римського права, складений при імператорі Юстиніані (VI в. н.е.)

Тема 2. Суб'єкти цивільних правовідносин (особи)

1. Поняття статусного права.

2. Поняття особи. Фізичні та юридичні особи.
3. Поняття та зміст правоздатності. Зміна правоздатності особи. Статусні суди.
4. Поняття дієздатності. Фактори, які обмежували дієздатність фізичних осіб.
5. Опіка і піклування.
6. Поняття юридичної особи та її правові ознаки.
7. Виникнення та припинення юридичних осіб.

Теми рефератів:

1. Поняття суб'єкта права.
2. Правоздатність в галузі публічного та приватного права.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесіди

1. Розкрийте поняття правоздатності та дієздатності
2. У чому полягає суть втрати та обмеження правоздатності.
3. Що таке громадянська честь?
4. Назвіть основні характеристики юридичних осіб.
5. Пояснити дефініції: а) *Filius est nomen naturae, sed haeres nomen juris* – "син" є природна назва, але "спадкоємець" є назва юридична. б) *Idem agens et patiens esse* по *potest* – особа в один і той же час не може бути суб'єктом і об'єктом дії. в). *In plena vita* – повністю живий, тобто існуючий як в фізичному так і цивільному значенні. г) *Omnis persona est homo, sed non vicissim* – кожна особа (кожний суб'єкт права) є людина, але не навпаки.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Omne autem ius quo utimur vel ad personam, vel ad rem, vel ad actiones pertinet** (ОМНЕ АТЕМ ЮС КВО УТИМУР ВЕЛЬ АД ПЕРСОНАМ, ВЕЛЬ АД РЕМ, ВЕЛЬ АД АКЦІОНЕС ПЕРТІНЕТ) — все право, яким ми користуємось, стосується або осіб, або речей, або позовів (дій).
2. **Libertas est potestas faciendi id, quod iure licet** (ЛІБЕРТАС ЕСТ ПОТЕСТАС ФАЦІЕНДІ ІД, КВОД ЮРЕ ЛІЦЕТ) — свобода є можливістю робити те, що дозволено правом.
3. **Suum cuique** (СУУМ КУІКВЕ) — кожному своє (положення римського права).
4. **Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris** (КВОД ТІБІ ФІЕРІ НОН ВІС, АЛТЕРІ НЕ ФЕЦЕРІС) — не роби іншому того, чого сам собі не бажаєш.
5. **Omne ius hominum causa constitutum est** (ОМНЕ ЮС ХОМІНУМ КАУЗА КОНСТІТУТУМ ЕСТ) — будь-яке право встановлюється для людей (в інтересах людей).
6. **Universitas non delinquit** (УНІВЕРСІТАС НОН ДЕЛІКВІТ) — корпорація не може вчинити правопорушення.

Тема 3. Вчення про позов (захист цивільних прав)

1. Поняття здійснення права.
2. Поняття та класифікація позовів.
3. захист та заперечення проти позовів.
4. Поняття та особливості римського приватного процесу.
5. Преторська формула, її складові частини.
6. Поняття позовної давності.

Теми рефератів:

1. Загальні положення про захист цивільних прав.
2. Мета захисту суб'єктивних прав.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Що таке колізія та кумуляція позовів?
2. Які Ви знаєте особливі засоби преторського захисту?
3. Назвіть форми захисту суб'єктивних прав.
4. Які відмінності особистих позовів від речових?
5. Яка відмінність екстраординарного процесу від формулярного?
6. У чому полягає відмінність позовної давності від законних строків?
7. Визначте сторони в цивільному процесі.
8. З'ясуйте підстави перерви і зупинення перебігу позовної давності.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Fiat iustitia!** (ФІАТ ЮСТИЦІА!) — хай торжествує правосуддя!
2. **Justitia est fundamentum regni** (ЮСТИЦІА ЕСТ ФУНДАМЕНТУМ РЕГНІ) — правосуддя — фундамент держави.
3. **Actio nihil aliud est quam ius, quod sibi debetur iudicio persequendi** (АКЦІО НІХІЛ АЛІУД ЕСТ КВАМ ІУС, КВОД СІБІ ДЕБЕТУР ЮДІЦІО ПЕРСЕКВЕНДІ) — позов є не що інше як право (особи) здійснювати в судовому порядку свою вимогу.
4. **Silentium videtur confessio** (СІЛЕНЦІУМ ВІДЕТУР КОНФЕСІО) — мовчання рівнозначне зізнанню.
5. **Unus testis — nullus testis** (УНУС ТЕСТІС — НУЛУС ТЕСТІС) — один свідок — не свідок.
6. **Conressus pro iudicato habetur** (КОНФРЕСУС ПРО ЮДІКАТО ХАБЕТУР) — той, хто визнав позов, програв справу.
7. **Non bis eadem re** (НОН БІС ЕАДЕМ РЕ) — не можна вдруге порушувати одну й ту ж саму справу.

Тема 4. Шлюбно-сімейні відносини.

1. Поняття сім'ї та сімейного права. Агнатське та когнатське споріднення.
2. Поняття шлюбу та його види. Умови вступу у шлюб. Припинення шлюбу
3. Особисті та майнові відносини між подружжям.
4. Батьківська влада: виникнення та припинення.

Теми рефератів:

1. Поняття римського сімейного права.
2. Поняття і види споріднення у римському праві.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Назвіть види шлюбу та визначте їх відмінності.
2. Що таке конкубинат?
3. З'ясуйте зміст батьківської влади.
4. У чому полягає відмінність між узаконенням та усиновленням?
5. Визначте поняття емансипації.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Matrimonium iustum** (МАТРИМОНІУМ ЮСТУМ) — законний римський шлюб.
2. **Mater semper est certa** (МАТЕР СЕМПЕР ЕСТ ЦЕРТА) — мати завжди достеменно відома.
3. **Patris is est quem nuptiae demonstrant** (ПАТРИС ІС ЕСТ КВЕМ НУНЦІЕ ДЕМОНСТРАНТ) — батько той, на якого свідчить факт шлюбу (тобто батьком вважається чоловік матері дитини).
4. **Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio** (НУПЦІА СУНТ КОН'ЮНКЦІО МАРІС ЕТ ФЕМІНЕ ЕТ КОНСОРЦІУМ ОМНІС ВІТЕ, ДІВІНІ ЕТ ХУМАНІ ЮРІС КОМУНІКАЦІО) — шлюбом є союз чоловіка і жінки, спільність всього життя, єднання божественного і людського права.
5. **Concubinatus** (КОНКУБІНАТУС) — фактичний шлюб, коли є перешкоди до вступу в законний шлюб.
6. **Patria potestas** (ПАТРІА ПОТЕСТАС) — батьківська влада.
7. **Emancipatio** (ЕМАНЦІПАЦІО) — звільнення з-під батьківської влади.

Тема 5. Речове право – (3 години)

5.1. Речі як об'єкти права

1. Поняття та види речових прав.
2. Поняття та класифікація речей.
3. Поняття плодів та майна.

Тема рефератів:

1. Поняття речового і зобов'язального права.
2. Класифікація речових прав.

Питання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Дайте загальну характеристику речових прав.
2. Визначте поняття та кваліфікацію речей.
3. Яка відмінність речового права від зобов'язального?
4. З'ясуйте поняття плодів та майна.
5. Пояснити дефініції: а) *Mercis appellatione homines non continere* – слово "товар" не застосовується до людей. б) *Merx est quicquid vendi potest* – товаром є все те, що може бути продано.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **“Rei” appellatione et causae et jura continentur** (РЕІ АПЕЛАЦІОНЕ ЕТ КАУЗА ЕТ ЮРА КОНТІНЕНТУР) — назвою “речі” охоплюється юридичні відносини і право.
2. **Summa itaque rerum divisio in duos articulos diducitur: nam aliae sunt divini iuris, aliae humani** (СУММА ІТАКВЕ РЕРУМ ДІВІЗІО ІН ДУОС АРТИКУЛОС ДІДУЦІТУР: НАМ АЛІА СУНТ ДІВІНІ ЮРІС, АЛІА ХУМАНІ) — адже головний розподіл речей зводиться до двох категорій, а саме: одні є речами божественного права, інші — людського.
3. **Privatae sunt quae singulorum hominum sunt** (ПРИВАТЕ СУНТ КВАЕ СІНГУЛОРУМ ХОМІНУМ СУНТ) — приватні речі — це такі, які належать окремим особам.

4. **Res Mancipi** (РЕС МАНЦІПІ) — манципні речі, тобто такі, які вимагають спеціального обряду при передачі права власності на них.
5. **Mancipatio** (МАНЦІПАЦІО) — обряд (ритуал), який виконувався при передачі права власності на особливо цінні речі.

5.2. Володіння. Власність

1. Поняття та види володінь.
2. Виникнення та припинення володіння.
3. Поняття держання.
4. Захист володіння.
5. Поняття та зміст права власності.
6. Види права власності.
7. Способи набуття права власності.
8. Втрата права власності.
9. Захист права власності.

Темати рефератів:

1. Практичне значення поділу володіння на незаконне добросовісне та незаконне і недобросовісне.
2. Придбання володіння.
3. Розуміння римськими юристами права власності.
4. Види права власності, їх відмінності.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Що Ви знаєте про володіння та похідне володіння?
2. З'ясуйте відповідальність добросовісного і недобросовісного володільця перед власником.
3. Як пояснити введення правового захисту володіння?
4. В яких випадках володіння захищалося позовом і як називався цей позов?
5. Визначте основні володільницькі інтердикти.
6. У чому полягає суть володіння правом?
7. З'ясуйте зміст права власності.
8. Як пояснити поняття “манципація”, “уступка права”, “традиція”?
9. Визначте правомочності власника.
10. У чому полягає спільна власність?
11. Визначте поняття придбання права власності та припинення права власності.
12. Назвіть позови про захист права власності.
13. Що таке віндикація та необмежена віндикація?
14. Суть негаторного позову.
15. Як Ви розумієте публіціанський позов?
16. Пояснити дефініції: а) *Nemo dare potest quod non habet* – Ніхто не може віддати те, чого не має. б) *Res nullius cedit primo occupanti* – Безхазяйна річ слідує за тим, хто її першим захопив.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Nibil commune habet proprietas cum possessione** (НІБІЛ КОМУНЕ ХОБЕТ ПРОПРІЕТАС КУМ ПОСЕСІОНЕ) — немає нічого спільного між власністю і володінням.
2. **Nemo sibe causam possessiones mutare potest** (НЕМО СІБЕ КАУЗАМ ПОСЕСІОНІС МУТАРЕ ПОТЕСТ) — ніхто не може сам змінити собі підставу володіння.
3. **Corpore possidere** (КОРПОРЕ ПОССІДЕРЕ) — фактичне (тілесне) обладнання річчю.
4. **Animus possidendi** (АНІМУС ПОССІДЕНДІ) — намір вважати дану річ своєю.
5. **Interdictum recuperandae possessionis** (ІНТЕРДІКТУМ РЕКУПЕРАНДЕ ПОССІСОНІС) — інтердикти для повернення насильно втраченого володіння.
6. **Apiscimur possessionem in corpore et animo, neque per se animo aut per se corpore** (АПІСЦІМУР ПОСЕСІОН ЕМ АНІМО, НЕКВЕ ПЕР СЕ АНІМО АУТ ПЕР СЕ КОРПОРЕ) — ми вступаємо до володіння і фізично, і волею, і ніколи — тільки волею або тільки фізично.
7. **Dominium proprietatis** (ДОМІНІУМ ПРОПРІЕТАС) — власність.
8. **Dominium ex jure privatum** (ДОМІНІУМ ЕКС ЮРЕ ПРИВАТУМ) — власність за приватним правом.
9. **Jus possidendi** (ЮС ПОССІДЕНДІ) — право володіння.
10. **Jus utendi** (ЮС УТЕНДІ) — право користуватися.
11. **Jus abudendi** (ЮС АБУДЕНДІ) — право розпоряджатися.
12. **Res nullius cedit primo occupanti** (РЕС НУЛЛІУС ЦЕДІТ ПРИМО ОККУПАНТІ) — безхазяйна річ слідує за тим, хто її першим захопив.
13. **Traditionibus dominia rerum, non pactis nudis transferrentur** (ТРАДІЦІОНІБУС ДОМІНІА РЕРУМ, НОН ПОСТІС НУДІС ТРАНСФЕРЕНТУР) — власність переноситься передачею речей, а не голою угодою.

5.3. Права на чужі речі

1. Поняття та види прав на чужі речі.
2. Поняття та види сервітутів.
3. Набуття та припинення сервітутів.
4. Захист сервітутних прав.
5. Поняття емфітевзису та суперфіцію, їх відмінність від сервітутів.
6. Застава та її форми.

Теми рефератів:

1. Засоби встановлення і кваліфікація сервітутів.
2. Поняття довгострокового договору аренди землі.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Що таке право на чужі речі?
2. Дайте поняття сільських земельних сервітутів.
3. Дайте поняття міських земельних сервітутів.
4. Чим відрізняється емфітевзис від суперфіція?
5. Дайте поняття особистих сервітутів.
6. З'ясуйте зміст права застави.

7. Пояснити дефініції: а) *Nuda proprietas* – гола власність на річ. б) *Salva substantia* – відсутність розпорядження отриманою річчю. в) *Servitus in faciendo consistere nequit* – сервітут не може бути в будь-якій дії.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Servitutes** (СЕРВИТУТЕС) — речове право на чужі речі.
2. **Nulla res sua servit** (НУЛЛА РЕС СУА СЕРВІТ) — власна річ не може бути об'єктом сервітуту.
3. **Servitus in faciendo consistere nequit** (СЕРВИТУС ІН ФАЦІЕНДО КОНСІСТЕРЕ НЕКВІТ) — сервітут не може полягати у виконанні.
4. **Servitus findo utilis esse debet** (СЕРВИТУС ФІНДО УТИЛІС ЕССЕ ДЕБЕТ) — сервітут повинен бути корисним земельної ділянки.
5. **Servitutes praediorum rusticorum** (СЕРВИТУТЕС ПРЕДІОРИУМ РУСТИКОРИУМ) — сервітути земельні.
6. **Servitutes praediorum urbanorum** (СЕРВИТУТЕС ПРЕДІОРИУМ УРБАНОРИУМ) — сервітути міські.

Тема 6. Зобов'язальне право (2 година)

6.1. Договори як джерела зобов'язань

1. Поняття та види договорів.
2. Зміст договору.
3. Умови дійсності договору.
4. Припинення договору.
5. Вербальні договори.
6. Літеральні договори.
7. Реальні договори.
8. Консенсуальні договори.

Теми рефератів:

1. Договори у цивільному і приватному праві.
2. Порядок і засоби укладання договорів.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Визначте волевиявлення як умову дійсності договору.
2. З'ясуйте структуру договору.
3. Визначте суттєві та додаткові елементи договору.
4. Дайте поняття законності договору.
5. Яка відмінність контрактів від пактів?
6. У чому полягає забезпечення договорів?
7. Яка відмінність реальних договорів від консенсуальних?
8. Які договори складають групу реальних?
9. Що таке форма договору?
10. Визначте правові форми забезпечення договорів.
11. У чому полягають права та обов'язки сторін у договорі купівлі-продажу?
12. Які Ви знаєте підстави звільнення від відповідальності за невиконання договору?
13. Пояснити дефініції: а) *Legem enim contractus dat* – договір створює право. б) *Contractus ex turpi causa, vel contra bonos mos nullus est* – договір, укладений з

дурною метою або проти доброї моралі, нікчемний. в).Contractus legem ex conventione accipiunt – юридичною підставою договору є правочин.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Omnis obligatio vel ex contractu vel ex delicto nascitur** (ОМНІС ОБЛІГАЦІО ВЕЛ ЕКС КОНТРАКТУ ВЕЛ ЕКС ДЕЛІКТО НАСЦІТУР) — будь-яке зобов'язання виникає або з договору, або з правопорушення.
2. **Contractus** (КОНТРАКТУС) — договір.
3. **Lex contractus** (ЛЕКС КОНТРАКТУС) — договірне право.
4. **Contractus est ultro citroque obligatio** (КОНТРАКТУС ЕСТ УЛТРО ЦІТРОКВЕ ОБЛІГАЦІО) — контракт є взаємним зобов'язанням (тобто угодою сторін).
5. **Creditores accipiendos esse eos, quibus debentur in actione** (КРЕДІТОРЕС АКЦІПІЕНДОС ЕССЕ ЕОС, КВІБУ ДЕБЕНТУР ІН АКЦІОНЕ) — кредитори — це ті, кому повинні на підставі позову.
6. **Debere** (ДЕБЕРЕ) — бути зобов'язаним, боржником.
7. **Debitor** (ДЕБІТОР) — боржник.
8. **Debitor intellegitur is, a quo invito exigí pecunia potest** (ДЕБІТОР ІНТЕЛЛЕГІТУР ІС, А КВО ІНВІТО ЕКСГІ ПЕКУНІО ПОТЕСТ) — під боржником розуміється той, з кого можна витребувати гроші проти його волі.

6.2. Позадовісні зобов'язання

1. Поняття зобов'язання ніби з договорів.
2. Деліктні зобов'язання: поняття та види.
3. Поняття зобов'язань ніби з деліктів.

Тема рефератів:

1. Поняття позадовісних зобов'язань.
2. Делікти як джерела зобов'язань.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесіди

1. Дайте поняття виникнення приватних деліктів.
2. Що таке елементи приватних деліктів?
3. Визначте окремі види деліктів.
4. Які Ви знаєте види позадовісних зобов'язань?
5. З'ясуйте зобов'язання із безпідставного збагачення.
6. У чому полягають зобов'язання ніби з деліктів (квазіделіктів)?
7. Яка відмінність деліктів від квазіделіктів?

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Nemo delictis exuitur** (НЕМО ДЕЛІКТИС ЕКСУІТУР) — нікого не можна звільнити від відповідальності за правопорушення.
2. **Et delicta et noxae caput sequuntur** (ЕТ ДЕЛІКТА ЕТ НОКСАЕ КАПУТ СЕКВУНТОР) — за правопорушення і шкоду відповідає особисто правопорушник.
3. **Injuria ex affectu facientis consistit** (ІНЮРІА ЕКС АФФЕКТУ ФАЦІЕНТИС КОНСІСТІТ) — образа коріниться в душевному стані того, хто ображає.
4. **Furtum est contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi gratia vel ipsius rei vel etiam usus eius possessionisve** (ФУРТУМ ЕСТ КОНТРЕСТАЦІО РЕІ ФРАУДУЛОСА ЛУКРІ

ФАЦІЕНДІ ГРАЦІА ВЕЛ ІПСІУС РЕІ ВЕЛ ЕТІАМ УЗУС ЕІУС ПОССЕСІОНІСВЕ) — крадіжка є зловмисним відчуженням речі з метою наживи — самої речі, користування нею, володіння нею.

5. **Animo felonico** (АНІМО ФЕЛОНІКО) — зі злочинним наміром.

Тема 7. Право спадкування

1. Поняття та види спадкування.
2. Спадкування за заповітом.
3. Спадкування за законом.
4. Відкриття та прийняття спадщини.
5. Легати і фідейкоміси.
6. Захист спадкових прав.

Тести рефератів:

1. Рецепція римського спадкового права в сучасному спадковому праві України.
2. Порядок укладання заповіту та його форма.

Запитання для самостійної роботи, самоконтролю та співбесід

1. Що таке універсальне і сингулярне спадкоємство?
2. Визначте умови дійсності заповіту.
3. Хто може бути спадкоємцем за заповітом?
4. Коли настає спадкування за законом?
5. У чому полягає спадкування з правом представлення?
6. Які дії слід вчинити для відкриття спадщини?
7. Які наслідки прийняття спадщини?
8. Дайте поняття фідейкомісу.
9. Пояснити дефініції: а) *Vona vacancia* – виморочна спадщини. б) *Hereditas facens* – лежача спадщина. в) *Familiam habeto* – нехай візьме господарство.

ЮРИДИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ, ПРАВИЛА ТА ТЕРМІНИ

1. **Hereditas est successio in universam jus quod defunctus habuit** (ХЕРЕДІТАС ЕСТ СІКЦЕСІО ІН УНІВЕРСУМ ЮС КВОД ДЕФЕНКТУС ХАБУІТ) — спадкування є наступництво в усіх правах, якими володіє померлий.
2. **Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest** (НЕМО ПРО ПАРТЕ ТЕСТАТУС, ПРО ПАРТЕ ІНТЕСТАТУС ДЕЦЕДЕРЕ ПОТЕСТ) — не можна одночасно спадкувати одну й ту ж саму спадщину і за заповітом, і за законом.
3. **Testamentum posterior derogat testamenti priori** (ТЕСТАМЕНТУМ ПОСТЕРІОР ДЕРОГАТ ТЕСТАМЕНТІ ПРИОРИ) — пізніше складений заповіт відміняє попередній.
4. **Heredis institutio — caput et fundamentum intellegitum totius testamenti** (ХЕРЕДІС ІНСТИТУЦІО — КАПУТ ЕТ ФУНДАМЕНТУМ ІНТЕЛЛЕГІТУР ТОТІУС ТЕСТАМЕНТІ) — встановлення спадкоємця — суть і основа заповіту.
5. **Hereditas aditio** (ХЕРЕДІТАС АДІЦІО) — вступ і прийняття спадщини.
6. **Hereditas personam defuncti sustinet** (ХЕРЕДІТАС ПЕРСАНАМ ДЕФУНКТІ СУСТІНЕТ) — спадщина продовжує особистість померлого, тобто спадкоємець зобов'язаний виконати зобов'язання особи, яка залишила спадщину.

7.4. Самостійна робота

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу. Самостійна робота студента сприяє належному засвоєнню матеріалу з предмету, що вивчається, навчає студента працювати з джерелами курсу, рекомендованою та додатковою літературою, виробляє здатність робити власні висновки, обґрунтовувати свою точку зору.

Самостійна робота включає опрацювання складених на лекціях конспектів, вивчення рекомендованої літератури, підготовку питань, винесених для обговорення на семінарських заняттях, а також підготовку доповідей з питань курсу „Римське приватне право”, які не передбачені в планах семінарів. Доповідь оформлюється письмово, із зазначенням питання, що висвітлюється, прізвищем автора та заслуховується і обговорюється на семінарських заняттях. На виступ відводиться 3-5 хвилин. Самостійною роботою є також підготовка презентацій, доповідей на наукові студентські конференції.

Орієнтовні завдання для самостійної роботи

1. Розробити презентацію Power point (20 слайдів) на тему: «Спадкове право» (тему студент обирає самостійно)
2. Підготувати розгорнуту схему на тему «Класифікація підстав виникнення зобов'язань» (тему студент обирає самостійно)

7.5. Індивідуальні завдання

(Індивідуальне навчально-дослідне завдання (реферати))

У структурі навчального навантаження студента передбачений такий різновид індивідуальних занять студента, як індивідуальні навчально-дослідні завдання. Як вид позааудиторної індивідуальної роботи студента, метою якого є систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення знань студента з навчального курсу, ІНДЗ за змістом представляє собою завершену теоретичну роботу (реферат) в межах навчальної програми курсу і охоплює одне чи декілька питань із зазначених в тематичному плані тем. Студент може сам запропонувати тему реферату, або вибрати з числа поданих.

Загальний обсяг роботи – 10-12 сторінок друкованого тексту або 20-25 сторінок рукописного тексту. На титульному аркуші в правому нижньому кутку студент ставить особистий підпис і дату виконання роботи.

Поданий реферат не зараховується, якщо:

- має компелятивний характер;
- зміст частково або повністю не відповідає темі або тема не розкрита;
- містить неправильні поняття, визначення, терміни тощо.

Посилання на джерела мають бути зазначені як по тексту роботи (посилання), так і у списку літератури.

Орієнтовна структура ІНДЗ:

- вступ – зазначається тема роботи, мета, основні положення;
- основний розділ;
- основні результати роботи;
- висновки;
- список використаної літератури.

Орієнтовні теми рефератів

1. Періодизація і джерела римського приватного права.
2. Архаїчний період римського права.
3. Едикти магістратів як джерело правоутворення.
4. Діяльність юристів.
5. Дигести Юстиніана.
6. Історичне сприйняття римського приватного права.
7. Система римського приватного права.
8. Значення римського приватного права.
9. Виникнення державного суду в Римі.
10. Види судових процесів.
11. Поняття і види позовів.
12. Поняття суб'єкта права.
13. Правоздатність в галузі публічного та приватного права
14. Правове положення окремих верств населення Риму.
15. Правове положення рабів
16. Обмеження правового стану.
17. Юридичні особи.
18. Інститут представництва.
19. Поняття римської сім'ї. Види споріднень.
20. Влада домовладки.
21. Майновий режим сім'ї.
22. Правовідносини батьків і дітей.
23. Опіка і піклування.
24. Поняття речей. Класифікація речей.
25. Поняття і види речових прав.
26. Поняття і види володіння.
27. Форми первісного набуття права власності.
28. Набувальна давність.
29. Захист права власності.
30. Поняття і види прав на чужі речі.
31. Поняття і види зобов'язань.
32. Підстави виникнення зобов'язань.
33. Забезпечення зобов'язань.
34. Система римських контрактів.
35. Умови дійсності договорів.
36. Вина і відшкодування збитків.
37. Відповідальність за невиконання контрактів.
38. Припинення зобов'язань.
39. Вербальні контракти.
40. Літеральні контракти.
41. Консесуальні контракти.
42. Зобов'язання з деліктів.
43. Види спадкування
44. Прийняття спадщини.
45. Захист спадщини.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Підпригора О.А. Основи римського приватного права. Київ, 2018.
2. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського приватного права. Курс лекцій. Вид. 2-є, перероб. та доп. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 392 с.
3. Макарчук В. С. Основи римського приватного права : навч. посіб. [вид. 3-тє, допов.]. Харків : Право, 2017. 256 с.
4. Новицький І.Б. Основи римського цивільного права : підручник. Харків, 2016.
5. Вовк В. М., Калюжний Р. А., Калюжний К. Р., Шапенко Л. О. Римське приватне право: Практикум для студентів напряму підготовки «Правознавство». Київ : МП.
6. Олійник О.С. Основи римського приватного права : метод. вказівки для забезпечення самостійної роботи студентів заочної форми навчання (спеціальність 081 «Право», галузь знань 08 «Право»). Івано-Франківськ, 2018. 61 с.

Допоміжна література

1. Никифоров Б.С. Латинська юридична фразеологія.
2. Римське право. Інституції. Харків, 2014.
3. Дигести Юстиніана. Пер. с латинского; отв. ред. Л.Л. Кофанов. Москва : Статут, 2012. 584 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Дигести Юстиніана. URL :
https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/digest/index.php
2. <https://yurincom.com/files/content/RimPravo.pdf>
3. <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2370/5/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%A0%D0%9F%D0%9F%20%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%AF%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82.pdf>
4. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Rimskpravo.pdf
5. Короткий курс лекцій з дисципліни «Римське приватне право». URL :
https://studme.com.ua/1582082715366/pravo/rimskoe_chastnoe_pravo.htm
6. <http://pravo.biz.ua>
7. <http://lawbooks.in.ua/>
8. <http://www.pravoznavec.com.ua>
9. <http://ancientrome.ru/ius/index.htm> IVS ROMANUM
10. https://pidru4niki.com/1279091444435/pravo/rimske_pravo

**Додаток до робочої навчальної програми з дисципліни «Римське приватне право»
(може використовуватись як під час поточного контролю, так і для оцінювання знань
під час самостійної роботи)**

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ТА КАЗУСИ

Варіант 1

Охарактеризуйте складові системи римського приватного права

Казус

З якої умови правоздатність поширювалася і на немовля, що знаходиться в утробі матері, тобто ще не народженого на світ?

Варіант 2

Назвіть основні принципи, які надають сили римському праву.

Казус

Під час епідемії римська похоронна колегія, вичерпавши власні засоби, звернулася за допомогою до банкиру-трапезиту, але не змогла повернути займ у встановлений термін.

Чи міг трапезит звернути стягнення на майно окремих членів похоронної колегії?

Варіант 3

Визначити поняття та види прав на чужі речі.

Казус

По смерті спадкодавця, який не залишив заповіту, не виявилося законних спадкоємців, і на спадщину стали претендувати далекий родич померлого, і емансипований син померлого.

Кому віддасть перевагу претор?

Варіант 4

Поняття речового права.

Казус

А. неодноразово просив Б. про сплату боргу в розмірі 1000 сестерцієв. Б. щораз ухилявся від сплати, але потім сказав: “Ти мені набрид. Щоб ти відстав від мене, я заплачу. Але присягайся, що більше ти до мене з цим приставати не будеш”.

А. присягнувся. Але Б так і не сплачував борг.

Створилася дивна ситуація: якщо мовчати - нічого не одержати, якщо заявити позов - порушити присягу.

Що міг би сказати з цього приводу претор?

Варіант 5

Поняття і види власності.

Казус

У римського громадянина Товерія було три онука. Один народився від сина, що жив разом із батьком. Другий онук народився в сім'ї емансипованого сина. Третій був народжений дочкою, що знаходилась у “правильному римському шлюбі”.

Який з онуків знаходився під владою діда Товерія?

Варіант 6

Поняття і класифікація зобов'язань.

Казус

Дикий олень, клеймований стрілою, був уже схоплений мисливцем, але зумів вирватися й утекти. Майже в той же час його застрелив інший мисливець. Хто власник здобичі?

Казус

На гарантування грошової позики Люцій дав Тацію в заставу золоту вазу. Як може здійснити Тацій погашення боргу при фудиціарній, ручній чи іпотечній формах застави, якщо Люцій не поверне йому позичених грошей?

Варіант 7

Особисті та майнові відносини подружжя.

Казус

Похідним способом набуття права власності у римського права було:

- traditio;
- розпорядження на випадок смерті (заповіт);
- присудження, тобто придбання, за судовим рішенням;
- в силу закону.

Що загального між ними?

Тестові завдання для самостійної перевірки знань студентів (або для підсумкового контролю)

1. Ініціатором складання Законів XII таблиць був...

- a) Терентилін Арса
- b) Гней Флавій
- c) Сулла
- d) Сальвій Юліан
- e) Юстиніан

2. Хто не входив до переліку юристів за законом „Про цитування юристів” 426 р.:

- a) Грегоріан
- b) Павло
- c) Ульпіан
- d) Модестін
- e) Гай

3. Decreta – це

- a) загальні розпорядження римських імператорів, які були обов'язковими як для службових осіб, так і для населення Імператорські рішення у судових справах
- b) Інструкції римських імператорів чиновникам і правителям провінцій
- c) відповіді імператора на запитання службових і приватних осіб
- d) допомога римських імператорів приватним особам під час укладення ними договорів

4. Повна дієздатність римських громадян наставала з.....

- a) 12 р.
- b) 14 р.
- c) 18 р.
- d) 21 р.
- e) 25 р.

5. Свояки – це....

- a) брати і сестри, які походять від спільних батьків
- b) брати і сестри, які мають лише спільну матір
- c) брати і сестри, які мають лише спільного батька
- d) брат чоловіка і сестра дружини
- e) брати і сестри, народжені в результаті інцесту

6. Спосіб встановлення manus у шлюбі cum manu шляхом давності – це

- a) Mancipatio
- b) Coemptio
- c) Usus
- d) Confarreatio
- e) Nuptiae

7. Іntenція – це

- a) частина преторської формули, в якій формулювалася суть позову
- b) частина преторської формули, в якій викладався припис судці
- c) частина преторської формули, в якій викладався склад справи, гіпотези
- d) частина преторської формули, в якій відповідач висував своє заперечення
- e) частина преторської формули, яка додатково висвітлювала підстави вимоги, пред'явленої позивачем

8. Реституція – це

- a) засіб преторського захисту у формі наказу, в якому містилися розпорядження щодо вчинення певних дій
- b) засіб преторського захисту у формі розпорядження претора про заборону якихось конкретних дій
- c) засіб преторського захисту у формі урочистої обіцянки сплатити або щось зробити
- d) засіб преторського захисту, в результаті застосування якого особа поверталася в стан, в якому вона перебувала б, якщо б зазначений юридичний факт не відбувся
- e) засіб преторського захисту, в результаті якого претор вводив зацікавлену особу у володіння цілим майном або окремою його частиною

9. Посесорний - це

- a) захист володіння, побудований на з'ясуванні одних лише фактів володіння і порушення його без з'ясування питання про право володіння даною річчю
- b) захист прав, який потребував доказів про наявність у даної особи прав на цю річ
- c) позов, який пред'являвся в тих випадках, коли одна особа стверджувала, що є власником речі, яка знаходиться у володінні іншої особи, і вимагала, щоб ця річ була їй повернута
- d) позов, який застосовувався для усунення перешкод, що заважали власнику нормально здійснювати своє право власності
- e) позов, який застосовувався щодо осіб, які не претендували на чуже майно, проте своєю поведінкою перешкоджали власнику нормально використовувати його

10. Заволодіння – це

- a) спосіб набуття права власності, за яким річ переходить у
- b) спосіб набуття права власності шляхом володіння, яке продовжувалося протягом визначеного законом часу
- c) спосіб набуття права власності шляхом створення з чужого матеріалу певної речі для себе

- d) спосіб набуття права власності шляхом відокремлення плодів від речей, яка їх виробляє
- e) спосіб набуття права власності шляхом сполучення речей, які належали різним особам

11. Habitatio – це

- a) тривала спадкова оренда земля, яка передавалася під обробку для виробництва сільськогосподарської продукції
- b) тривала спадкова оренда земля, яка надавалася під забудову
- c) по життєве користування річчю та її плодами
- d) право по життєвого особистого користування річчю без права на плоди
- e) право особистого користування працею чужого раба або тварини

12. Пасивні зобов'язання – це

- a) зобов'язання, не наділені позовним захистом, але юридичне захищені у межах добровільного виконання
- b) зобов'язання, яке можна було виконати частинами
- c) якщо зобов'язанні є декілька кредиторів
- d) якщо в зобов'язанні є декілька боржників
- e) якщо кожний кредитор вимагає від кожного боржника повного задоволення

13. Вид вини, коли її ступінь визначався порівнянням поведінки якогось турботливого господаря з поведінкою боржника – це

- a) навмисна вина
- b) необережність
- c) груба необережність
- d) легка необережність
- e) конкретна вина

14. Завдаток – це

- a) спосіб забезпечення зобов'язання, за яким боржник передавав кредитору в забезпечення боргу певну річ на праві власності з тим, щоб після сплати боргу вона була повернута
- b) спосіб забезпечення виконання зобов'язання, за яким боржник передавав кредитору якусь свою річ у просте володіння до сплати боргу
- c) спосіб забезпечення зобов'язання, за яким один контрагент передає іншому певну суму грошей або інших цінних речей під час укладення договору
- d) спосіб забезпечення зобов'язання, за яким боржник зобов'язувався виплатити визначену договором грошову суму випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання
- e) спосіб забезпечення зобов'язання, за яким третя особа приймає на себе борг іншої особи

15. Контракти, основані на проголошенні традиційних формул:

- a) вербальні
- b) літеральні
- c) реальні
- d) консенсуальні
- e) безіменні

16. Хірограф -

- a) усний договір, укладений за допомогою запитання майбутнього кредитора і відповіді боржника, яка збігається із запитанням
- b) односторонній документ, укладений самим боржником від власного імені, без свідків і ним же підписаний
- c) один з видів поклажі
- d) двосторонній документ, який фіксував факти передачі кредитором певної суми грошей боржнику, скріплювався підписами і печатками
- e) письмовий договір, укладений претором від імені майбутнього кредитора.

17. Договір, за яким одна сторона зобов'язувалася надати іншій стороні річ у тимчасове користування, а остання зобов'язувалася сплатити за користування річчю певну винагороду і після закінчення договору передати річ першій стороні – це

- a) найом речей
- b) найом послуг
- c) підряд
- d) збереження
- e) застава

18. Compromissium – це

- a) голий пакт
- b) преторський пакт
- c) законний пакт
- d) консульський пакт
- e) жодної правильної відповіді

19. Протиправне пошкодження або знищення чужого майна – це

- a) In juria
- b) Furtum
- c) Damnum in juria datum
- d) Metus
- e) Dolus manus

20. Ведення чужих справ без доручення – це

- a) зобов'язання з ніби договору
- b) зобов'язання з договору
- c) зобов'язання з делікту
- d) зобов'язання ніби з делікту
- e) зобов'язання з правочину

21. Внуки належали до

- a) першого класу спадкоємців
- b) другого класу спадкоємців
- c) третього класу спадкоємців
- d) четвертого класу спадкоємців
- e) п'ятого класу спадкоємців

22. Неформальні, словесні або письмові прохання особи, яка помирає, до спадкоємця передати щось іншій особі – це

- a) лежача спадщина
- b) спадкова трансмісія

- c) спадкове зарахування
- d) легат
- e) фідейкоміс

23. Опіка в римському праві – це ...

- a) Donation
- b) Arrogation
- c) Adoption
- d) Tutela
- e) Cura

24. Фактична передача речі при похідному способі набуття права власності могла здійснюватися у формі

- 1. Occupation
- 2. Usucapio
- 3. Specification
- 4. Accessio
- 5. specificatio

25. Право на чужу річ в результаті якого земля передавалася в оренду для забудови – це

- a) Jura praediorum
- b) Ususfructus
- c) Suoerficies
- d) Emphyteusis
- e) Quasi usufructus

26. Правовий договір, який вимагає письмової фіксації змісту угоди – це

- a) Contractus
- b) Verbis
- c) Litteris
- d) Re
- e) Consensus

27. Другорядний елемент договору – це

- a) Tradition
- b) Condicio
- c) Mancipatio
- d) Obligation
- e) Exception

28. Aestimatum відноситься до договорів

- a) Verbis
- b) Litteris
- c) Re
- d) Consensus
- e) Innominati

29. До речових позовів відносили:

- a) віндикаційний позов
- b) позов за аналогією
- c) кондиційний позов

- d) позов строгого права
- e) негаторний позов

30. Назвіть засоби забезпечення зобов'язань:

- a) стипуляція
- b) новація
- c) інтерцесія
- d) завдаток
- e) залік
- f) застава
- g) манципація__

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОЖНОЇ ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

(може використовуватись як для самоконтролю так і для відпрацювання пропущених лекцій)

Тест № 1. Тема: Джерела римського права

1. Джерело права — це:

- А) історична форма виникнення права (літописи, збірники законів, судові справи);
- Б) фактор правотворчості (шляхи формування права);
- В) форма зовнішнього прояву норм права.

2. Вперше термін «джерело права» ввів у науковий обіг:

- А) Ульпіан;
- Б) Тіт Лівій;
- В) Юстиніан.

3. Римське право налічує два види джерел:

- А) закони та інші норми, які походять від державних органів і зафіксовані в письмовій формі;
- Б) _____.

4. Визначте відповідність між поняттями та їх визначеннями:

1. Квіритське право – це:	А) перший запис норм звичаєвого права Стародавнього Риму;
2. “Право народів” – це:	Б) юридичні новації, привнесені у правову практику на основі едиктів посадових осіб з числа римської адміністрації;
3. Преторське право – це:	В) А) система правових норм, які регулювали відносини серед римських громадян;
4. Закони XII таблиць – це:	Г) Г) система правових норм, які регулювали відносини серед негромадян, а також між ними і громадянами.

5. Визначте відповідність між поняттями та їх визначеннями:

1. Едикти магістратів – це:	А) постанови сенату
2. Конституції – це:	Б) публічне оголошення римського магістрата при вступі його на посаду
3. Сенатус-консульти – це:	В) постанови та ухвали імператора.

6. Визначте відповідність між поняттями та їх визначеннями:

1. Едикти	А) Імператорські рішення з конкретних судових справ.
2. Декрети.	Б) Загальні розпорядження, які були обов'язковими як для службових осіб, так і для населення.
3. Мандати	В) Письмові відповіді на запитання приватних або посадових осіб з приводу правових питань
4. Рескрипти	Г) Інструкції посадовим особам (чиновникам, правителям провінцій) щодо правозастосування.

7. Інституції Юстиніана — це:

- А) збірник законів;
- Б) підручники цивільного права.

8. Дигести Юстиніана — це:

- А) кодифікація творів класиків юриспруденції;
- Б) підручник з права.

9. Твори яких римських юристів були покладені в основу судових рішень відповідно до закону «Про цитування юристів»:

10. Систематизований звід римського права, складений при імператорі Юстиніані (VI в. н.е.) мав назву:

Тест № 2. Тема: Суб'єкти цивільних правовідносин

1. Хто з цих осіб був наділений найбільшою правоздатністю:

- А) римський громадянин;
- Б) глава родини;
- В) перегрин;
- Г) латин.

2. Статусне право

- А) система правомочностей, яка регулює питання правоздатності та дієздатності суб'єктів права;
- Б) система права, яка регулює властивість суб'єктів бути носіями прав і обов'язків.

3. Особа — це:

- А) той хто може бути об'єктом права;
- Б) той хто може бути суб'єктом права.

4. Правоздатність — це:

- А) можливість особи мати і бути носієм закріплених у правових нормах суб'єктивних прав та обов'язків;
- Б) спроможність суб'єкта права набувати прав і нести відповідальність за свої дії.

5. Дієздатність — це:

- А) здатність мати права і обов'язки ;
- Б) можливість особи здійснювати від свого імені і за власною волею правові дії, особисто виконувати взяті на себе обов'язки, особисто відповідати за власні протиправні вчинки.

6. За статусом свободи розрізнялись:

- А) голова родини та підвладні
- Б) вільні і раби
- В) римські громадяни та інші вільні особи

7. За статусом громадянства розрізнялися

- А) голова родини та підвладні
- Б) вільні і раби
- В) римські громадяни та інші вільні особи

8. За сімейним статусом

- А) голова родини та підвладні

- Б) вільні і раби
- В) римські громадяни та інші вільні особи

9. Назвіть умови за яких настає обмеження правоздатності:

capitus deminutio maxsima — _____
capitus deminutio media — _____
capitus deminutio minima — _____

10. Повна правоздатність особи у сфері приватноправових відносин складалася з двох основних прав:

- А) _____
- Б) _____

11. Якими трьома статусами визначалась повна правосуб'єктність особи?

12. Втрата якого статусу для римського громадянина була найсуттєвішою?

13. Починається з моменту народження і припиняється з настанням смерті:

- А) правоздатність суб'єкта права
- Б) дієздатність суб'єкта права

14. Які умови впливали на обмеження дієздатності населення Римської держави;

- А) вік;
- Б) душевні хвороби;
- В) фізичні недоліки;
- Г) марнотство;
- Д) жіноча стать.

15. Над ким з цих осіб встановлювалась опіка:

- А) особи у віці 12-25 років;
- Б) неповнолітні;
- В) душевнохворі;
- Г) марнотратники.

16. Над ким з цих осіб встановлювалось піклування:

- А) жінки;
- Б) неповнолітні;
- В) особи з фізичними недоліками;
- Г) малолітні.

17. Юридична особа — це:

- А) особа, яка з огляду на слабкість характеру витрачає своє майно і через це виникає загроза його знищення;
- б) союзне утворення, що об'єднує людей і майно, яке користується самостійною правоздатністю і визнається суб'єктом права.

18. Назвіть види юридичних об'єднань у Римі:

- А) _____ ;
- б) імператорський престол;
- в) _____ ;
- г) вільні союзи (релігійні колегії, похоронні колегії, політичні клуби, союзи ремісників);

19. Закон імператора Каракалли:

- А) розповсюдив права римського громадянина на всіх жителів імперії
- Б) звільнив рабів від відповідальності за майнові злочини
- В) надав жінкам право на складення заповіту

Тест № 3. Тема: Захист цивільних прав (позови)

1. Діяльність судових органів, спрямована на здійснення правосуддя мала назву:

2. Римські юристи розробили такі види позовів:

- А) цивільні позови;
- Б) гонорарні позови;
- В) суперечливі позови.

3. Види засобів преторського захисту:

- А) _____ ;
- Б) стипуляція;
- В) _____ ;
- Г) введення у володіння.

4. Визначте відповідність між поняттями та їх визначенням:

I) реституція	А) це публічна обіцянка сплатити певну суму або зробити щось.
II) введення у володіння	Б) це повернення, відновлення попереднього стану. В особливо важливих випадках претор дозволяв знищувати юридичні наслідки, які наставали у зв'язку з тим, що він визнавав несправедливим в подібного роду випадках.
III) стипуляція	В) здійснюється за розпорядженням претора для збереження певного майна або для виконання певних дій.

5. Легісакційний процес складався з:

- А) однієї стадії
- Б) двох стадій
- В) трьох стадій

6. Формулярний процес складався з:

- А) однієї стадії
- Б) двох стадій
- В) трьох стадій

7. Екстраординарний процес складався з:

- А) однієї стадії
- Б) двох стадій
- В) трьох стадій

8. В якому процесі вперше вводиться апеляція?

- А) у формулярному процесі
- Б) у екстраординарному процесі
- В) у легісакційному процесі

9. В якому процесі вперше вводиться запис у судовий протокол?

- А) у формулярному процесі
- Б) у екстраординарному процесі
- В) у легісакційному процесі

10. Ординарним називався процес, що складався з:

- А) однієї стадії
- Б) двох стадій
- В) трьох стадій

11. Спеціальна записка претора, адресована судді мала назву:

12. Визначте відповідність структурних елементів преторської формули:

I) кондемація	А) виклад претензій позивача
II) інтенція	Б) заперечення відповідача, яке направлялось проти вимог позивча
III) ексцепція	В) частина формули, яка уповноважувала суддю звинуватити, або виправдати відповідача

13. Позовна давність — це:

- А) прохання, з яким особа після винесення судового рішення зверталася у вищестоящі суди, вимагаючи перегляду рішення судової справи;
- Б) встановлений законом максимальний термін, після закінчення якого погашалась можливість процесуального захисту порушеного права особи, що не потребувало перегляду самої справи.

14. В епоху імператора Юстиніана строк давності встановлювався у:

- А) 5 років;
- Б) 30 років.

15. Визначте відповідність між поняттями та їх визначенням:

1. Колізія позовів	А) особа, до якої заявлена претензія чи вимога позивача
2. Позивач	Б) розходження позовів
3. Відповідач	В) право особи задовольнити в судовому порядку свої вимоги.
4. Кумуляція позовів	Г) позивач пред'являв проти відповідача кілька позовів
5. Позов	Д) особа, яка вважала своє майнове право порушеним і котра зверталася до суду за захистом

16. Визначте відповідність між поняттями та їх визначенням:

1. Легісакційний процес	А) на претора покладался обов'язок юридично грамотно сформулювати позовні вимоги. Зміст спору він викладав у спеціальній записці судді
2. Формулярний процес	Б) застосовувався одноосібний розгляд справи
3. Екстраординарний процес	В) відзначався обтяжливим формалізмом і складною процедурою

Тест № 4. Тема: Шлюбно-сімейні відносини

1. За сімейним статусом римські громадяни поділялись на:

2. Вставте пропущені слова.

- _____ споріднення — природне споріднення, тобто безпосереднє походження одного від другого спільного батька або прабатька;
- _____ споріднення, в якому всі підкорялися владі одного домовладки і вважалися родичами.

3. Вставте пропущені слова.

Сімейне право, як зібрання правових положень, які регулюють відносини у римській сім'ї, а саме: відносини між _____, відносини між _____

4. Дайте визначення поняття «сім'я».

5. Хто є родичами прямої лінії споріднення:

- А) рідні і неповнорідні брати і сестри;
- Б) двоюрідні брати і сестри;
- В) батько, діти, дід, онуки.

6. Хто є родичами бокової лінії споріднення:

- А) рідні і неповнорідні брати і сестри;
- Б) двоюрідні брати і сестри;
- В) батько, діти, дід, онуки.

7. Назвіть види шлюбу за римським правом.

8. З якого віку дозволялося укладання шлюбу:

- А) жінкам – з 12 років; чоловікам – з 14 років;
- Б) жінкам, і чоловікам – з 25 років;
- В) жінкам – з 17 років; чоловікам – з 18 років.

9. Яке становище займала жінка у шлюбі з чоловічою владою (cum manu):

- А) залишалась агнаткою свого батька і не була членом сім'ї свого чоловіка;
- Б) повністю перебувала під владою чоловіка або домовладки і поділяла становище своїх дітей.

10. Що означає термін “конкубінат”:

- А) шлюбні відносини між рабами;
- Б) стійке співжиття чоловіка і жінки з наміром створити сім'ю;
- В) шлюбні відносини між переграми.

11. Що означає термін “контуберніум”:

- А) шлюбні відносини між рабами;
- Б) стійке співжиття чоловіка і жінки з наміром створити сім'ю;
- В) шлюбні відносини між переграми.

12. Назвіть умови вступу до шлюбу.

13. Назвіть перешкоди вступу до шлюбу.

14. Римський шлюб припинявся у таких випадках:

15. Відносини між чоловіком і родичами жінки, між жінкою та родичами чоловіка, а також між родинами жінки і чоловіка — це

16. Як називаються неповнорідні брати і сестри, які мають спільного батька і різних матерів:

- А) зведені;
- Б) єдиноутробні;
- В) єдинокровні.

17. Як називаються неповнорідні брати і сестри, які мають спільну матір і різних батьків:

- А) зведені;
- Б) єдиноутробні;
- В) єдинокровні.

18. Майно, яке у зв'язку з укладенням шлюбу жінка віддавала своєму чоловікові для задоволення потреб сумісного життя, мало назву _____

19. Дарування майбутнього чоловіка майбутній жінці частки майна, що дорівнювала _____ називалось _____

20. Батьківська влада встановлювалась:

- А) закононароджею;
- Б) узаконенням;
- В) адопцією, тобто _____

21. Adoptio – це:

- А) всиновлення осіб свого права (persona sui juris);
- Б) всиновлення осіб чужого права (persona alieni juris).

22. Необхідними умовами усиновлення були:

23. Процедура звільнення з-під батьківської влади називалась:

- А) арогація;
- Б) емансипація;
- В) манципація.

24. Батьківська влада припинялась:

Тест № 5. Тема: Речове право

1. Яка відмінність речового права від зобов'язального?

2. Назвіть правові інститути речового права

3. Визначте співвідношення між видами речей та їх визначеннями:

I. Родові речі	А) фізично зникають в процесі їх використання
II. Споживні речі	Б) мають одиницю виміру і яких у природі багато.
III. Неспоживні речі	В) втрачають свої первинні якості або господарське призначення в результаті поділу
IV. Неподільні речі	Г) використовуються тривалий час і поступово зношуються

4. Визначте співвідношення :

I. Публічні речі	А речі, присвячені волею (римського народу) вищим богам	1. скульптури, картини
II. Манципні речі	Б речі, які в результаті їх поділу втрачають своє призначення, цілісність	2. земля, будинки, ліс
III. Нерухомі речі	В це речі, суб'єктом права на які є римський народ.	3. храми, алтарі, кладовища, міські стіни міста Риму
IV. Речі божественного права, релігійні речі	Г найважливіші і найцінніші речі в господарстві.	4. продукти харчування, гроші, корм для тварин, будівельні матеріали
V. Речі які виключені з цивільного обігу	Д речі, які цінні своєю індивідуальністю, речі унікальні, єдині у своєму роді	5. річки, моря, порти, дороги, громадські стадіони, бібліотеки,
VI. Споживні речі	Е це речі, які при переміщенні в просторі втрачають свою цінність	6. раб, тварина
VII. Індивідуальні речі	Ж які не можуть бути предметом цивільно-правових угод (речі, які є державною власністю)	7. земля, раби, робоча худоба і земельні сервітути
VIII. Неподільні речі	З речі, які в процесі їх використання втрачають свої споживні якості повністю або частково	8. казна, військове спорядження, тюрми, фортеці

5. Посаджайте правильні відповіді.

I. Плоди	А Все те, що отримано в результаті виборного використання речі (продукти, приладдя, тварини).
II. Продукція	Б Плоди, які ми отримуємо з речі в результаті юридичних угод, грошове надходження від речі
III. Доходи	В Продукти органічного розвитку, як живі (тварини), так і неживі (врожай).

Тест № 6. Тема: Власність. Володіння

1. Власність — це:

- А) можливість мати і бути носієм закріплених у правових нормах суб'єктивних прав та обов'язків;
- Б) найповніше і повністю безконтрольне право користування і право розпорядження своєю річчю, захищене проти усілякого втручання з боку інших осіб. Це виключне право особи володіти, користуватися і розпоряджатися річчю згідно зі своїми інтересами.

2. До змісту права власності входить:

3. Вставте пропущені слова:

Право — це один з елементів права власності, який означає можливість юридичного панування над річчю.

Право — це суттєва частина права власності, яка полягає в тому, що власник використовує свою річ для власних потреб, тобто власник використовує корисні фізичні і духовні якості речі.

Право — це право розпоряджатися річчю за власним розсудом, змінювати правову долю речі.

4. Способи набуття права власності:

Первісний — _____

Похідний — _____

5. Способи припинення права власності:

А) _____

Б) _____

В) _____

Г) _____

Д) _____

6. Чим відрзнялись викинуті власником речі від загублених?

7. Вставте пропущені слова:

_____ позов надається власнику для застосування сили, для витребування речі, володіння якою їм було втрачено.

- _____ позов надається власнику, коли річ залишається в його фактичному володінні, але хтось заважає йому розпоряджатися своєю річчю.
- _____ — позов про порушення права володіння, яке може виникнути в майбутньому.
- _____ — позов спрямований на захист добросовісного власника.

8. Володіння — це:

- А) реальне володіння річчю, поєднане з наміром ставитися до неї як до своєї і забезпечене юридичним захистом;
- Б) ставлення людини до речі, яка їй належить як до своєї.

9. Назвіть види володіння:

- А) законне;
- Б) незаконне;
- В) сімейне.

Тест № 7. Тема: Права на чужі речі

1. Речове право користування чужою річчю в одних або кількох відносинах — це

2. Які види прав на чужі речі ви знаєте?

3. Які види сервітутів ви знаєте?

4. Підставою для виникнення сервітутів є:

- А) заповіт;
- Б) договір;
- В) _____
- Г) _____
- Д) _____

5. Зі зміною власника сервітут:

- А) залишався
- Б) припиняв свою дію

6. Визначте відповідність:

1. Узуфрукт	А	право користування річчю, але без права отримання від неї плодів чи прибутку
2. Особисті сервітути	Б	право користування чужою річчю і отримувати від неї плоди із збереження цілісності самої речі
3. Узус	В	право користування чужою річчю або майном в інтересах конкретної особи

7. Назвіть особливі види сервітутів.

8. Довготривале, відчужуване і успадковуване право користування чужою землею сільськогосподарського призначення — це _____

9. Довгострокове, відчужуване і успадковуване право користування чужою землею для

забудови — це _____

10. Заставне право — це різновид прав на чужі речі, які являють собою комплекс повноважень кредитора стосовно майна, виділеного боржником як забезпечення виконання своїх зобов'язань. Воно має три історичні форми:

- А) фидуціарна угода;
- Б) ручний заклад;
- В) _____

11. Форма заставного права, за якою боржник зберігає не тільки право власності на річ, а й на володіння нею, називається

12. Заставне право припиняється у разі:

- А) _____
- Б) _____
- В) _____

Тест № 8. Тема: Договірне право

1. Вставте пропущені слова:

- А) Договори, в яких одна сторона мала тільки право, а інша тільки обов'язки , називались _____.
- Б) Договори, в яких кожна сторона мала і права і обов'язки _____.

2. Назвіть умови дійсності договорів :

3. Незнання закону прощалося жінкам та _____

4. Примушення могло бути двох видів: у вигляді насилля і у вигляді _____

5. Яка з угод укладена при застосуванні цих двох видів примушення вважалася дійсною

6. Обдурювання з наміром однієї особи спонукати іншу укласти не вигідну угоду називається _____

7. Неправильне уявлення однієї сторони в договорі про волевиявлення іншої сторони називається _____

8. Як називались елементи договору, без яких він взагалі не міг бути договором, а відтак не породжував зобов'язань у сторін _____

9. Як називались елементи договору за відсутності яких він не втрачав юридичного значення _____

10. Оголошення пропозиції укласти договір називається _____

11. Прийняття пропозиції укласти договір називалося _____

12. Визначте відповідність:

1. Консенсуальні контракти	А	контракти, що вважаються укладеними в момент передачі одним контрагентом іншому певної речі
2. Безіменні контракти	Б	це усні контракти, для укладення яких необхідно в установленій послідовності промовити строго визначені слова.
3. Літеральні контракти	В	договори, які не вписувалися в систему контрактів
4. Вербальні контракти	Г	контракти, в яких зобов'язання виникає з моменту досягнення сторонами згоди з усіх істотних умов, іншими словами, для укладення цих контрактів достатньо було згоди сторін
5. Реальні контракти	Д	це контракти, які породжували зобов'язання між кредитором і боржником на підставі дотримання письмової форми.

13. Визначте відповідність:

1. Секвестр	А	це неформальні різні за змістом договори, які не регулювалися нормами права та, як правило, не забезпечувалися позовним захистом а забезпечувалися лише моральними якостями контрагентів
2. Контракти	Б	це односторонній документ, виданий і підписаний боржником від власного імені, який засвідчував факт отримання ним від кредитора певної грошової суми..
3. Нещасна поклажа	В	це документ, написаний в присутності свідків, від імені третьої особи, який засвідчував факт передачі кредитором певної грошової суми боржнику, скріплювався підписами сторін та свідків.
4. Пакти	Г	це усний договір, укладений шляхом запитання майбутнього кредитора і відповіді боржника, яка збігається із запитанням
5. Синграф	Д	це формально визначені і юридично підкріпленні угоди, які визнавалися римським приватним правом і забезпечувалися позовним захистом
6. Стипуляція	Е	особливий вид поклажі, який застосовується для зберігання речі, щодо якої виник спір між двома сторонами
7. Хірограф	Ж	договір схову укладений за надзвичайних обставин називався

14. Визначте відповідність:

1. Вербальні контракти	А	міна, прекарій і оціночний договір
2. Консенсуальні контракти	Б	позика, позичка, схов (зберігання) і застава
3. Літеральні контракти	В	договори купівлі-продажу, товариства, найму речей чи послуг, доручення, підряду
4. Реальні контракти	Г	стипуляція, клятвена обіцянка вільновідпущеника і встановлення приданого
5. Безіменні контракти	Д	могли укладатися будь-які договори

15. Заповніть відмінності:

Позика	Позичка
1. Предмет договору речі _____ (які?)	1. Предмет договору – речі _____ (які?)
2. Речі передаються у _____ позичальника. (власність чи тимчасове користування?)	2. Речі _____ передаються в _____ позичальника. (власність чи тимчасове користування?)

3. Ризик випадкової загибелі речі несе _____	3. Ризик випадкової загибелі речі несе _____
4. Позичальник зобов'язаний повернути _____	4. Позичальник зобов'язаний повернути _____
5. Позика – договір _____ (одно-чи двосторонній?).	5. Позичка може бути _____ (одно-чи двосторонній?).
6. Позика може бути _____ (сплатним чи безоплатним договір?).	6. Позичка завжди _____ договір.

Тест № 9. Тема: Позадовісні зобов'язання

1. Визначте співвідношення:

1. Квзіконтракти	А	зобов'язання, які виходили за межі переліку деліктів (реєстру)
2. <u>Делікти</u>	Б	зобов'язання, які виникали за відсутності договору між сторонами, але які за своїм характером і змістом були подібні до зобов'язань, що виникали з договорів
3. Квзіделікти.	В	приватне правопорушення

2. Визначте співвідношення:

1. Квзіконтракти	А	відповідальність судді за постанову несправедливого присуду, відповідальність господарів будинку за викинуте або вилите.
2. <u>Делікти</u>	Б	ведення чужих справ без доручення;
	В	безпідставне збагачення однієї особи за рахунок іншої
3. Квзіделікти.	Г	особиста образа; крадіжка; пограбування;) неправомірне пошкодження або знищення чужого майна; загроза; обман; обман кредиторів

3. Визначте відповідність між поняттями та їх визначеннями:

a. Зобов'язання	А	правомірні дії, спрямовані на досягнення певного правового результату
b. Правочин	Б	волевиявлення двох або декількох осіб, спрямоване на досягнення певного правового результату
c. Делікт	В	правовідношення, через яке одна сторона (кредитор) має право вимагати, щоб друга сторона (боржник) вчинила яку-небудь дію або виконала вимогу кредитора
d. Договір	Г	приватне правопорушення

Тест № 10. Тема: Спадкове право

1. Спадкування майна було можливе з наступних правових підстав:

- А) за законом
- Б) за заповітом
- В) за законом та заповітом одночасно

2. Коли до спадкоємців переходило все майно, права та обов'язки покійного, це

- А) Сингулярне наступництво

Б) Універсальне наступництво

3. Часом відкриття спадщини називається

4. Назвіть умови дійсності заповіту:

5. Основний(головний) елемент змісту будь-якого заповіту

6. Спадкування за законом застосовувалося у випадках:

- А) відсутності заповіту;
- Б) визначення заповіту недійсним;

7. При спадкуванні за законом належали:

1. До першого класу	А неповнорідні брати і сестри
2. До другого класу	Б решта бокових родичів
3. До третього класу	В діти, онуки і правнуки спадкодавця незалежно від віку і статі
4. До четвертого класу	Г висхідні родичі померлого
5. До п'ятого класу	Д той із подружжя, хто пережив спадкодавця

8. Визначте відповідність між поняттями спадкового права та їх визначенням:

1. Заповіт	А сукупність правових норм, які регулюють порядок переходу майна померлого до інших осіб.
2. Спадкування	Б одностороннє формальне цивільно-правове розпорядження особи на випадок її смерті, яке містить призначення спадкоємця
3. Легат	В звернення до честі іншого – усне або письмове розпорядження останньої волі через яке заповідач під чесне слово зобов'язував свого спадкоємця видати третій особі або всю спадщину. Або її певну частку
4. Спадщина	Г перехід майна померлого до однієї чи декількох осіб
5. Спадкове право	Д заповідальна відмова, яка виражалася у розпорядженні спадкодавця у своєму заповіті щодо надання певній особі якоїсь вигоди за рахунок спадкового майна
6. Фідеїкоміс	Е сукупність прав і обов'язків померлого, яка визначається на момент смерті спадкодавця.

9. Визначте відповідність між поняттями спадкового права та їх визначеннями:

I. “Лежача спадщина”	А) майно, яке не знайшло свого спадкоємця
II. Спадкова трансмісія	Б) майно, яке перебувало в нічийній власності в період від відкриття спадщини до її прийняття
III. Виморочне майно	В) перехід до окремих осіб лише певної майнової вигоди за рахунок спадкового майна без обтяження боргами чи обов'язками
IV. Сингулярне спадкоємство	Г) частка спадкоємця, що не встиг отримати майно в зв'язку зі смертю, поділяється між наступними спадкоємцями

Додаткові юридичні визначення, терміни і поняття

1. **Actiones juris** (АКЦІОНЕС ЮРІС) — юридичні акти.
2. **Ad impossibilia nemo obligatur** — (АД ІМПОССІБІЛІА НЕМО ОБЛІГАТУР) — до неможливого нікого не зобов'язують.
3. **Animo felonico** (АНІМО ФЕЛОНІКО) — зі зловмисним наміром.
4. **Apices juris** (АПІЦЕС ЮРІС) — юридичні тонкощі.
5. **Audiat et altera pars** (АУДІАТУР ЕТ АЛТЕРА ПАРС) — слід вислухати і другу сторону.
6. **Brevia judicialia** (БРЕВІЯ ЮДІЦІАЛІА) — судові приписи.
7. **Calumnia** (КАЛЮМНІА) — хибне звинувачення.
8. **Casus delicti** (КАЗУС ДЕЛИКТІ) — випадок правопорушення.
9. **Casus improvisus** (КАЗУС ІМПРОВІЗУС) — непередбачений випадок.
10. **Cogitationis poenam nemo patitur** (КОГІТАЦІОНІС ПОНАМ НЕМО ПАТІТУР) — ніхто не несе відповідальність за думки.
11. **Compos mentis** (КОМПІОС МЕНТІС) — в здоровому розумі.
12. **De lege ferenda** (ДЕ ЛЕГЕ ФЕРЕНДА) — з точки зору законодавчого припущення.
13. **De lege lata** (ДЕ ЛЕГЕ ЛАТА) — з точки зору діючого закону.
14. **Ex jure** (ЕКС ЮРЕ) — за правом.
15. **Ex legibus** (ЕКС ЛЕГІБУС) — за законом, згідно закону.
16. **Ignorantia juris nocet, ignoratio facti non nocet** (ІГНОРАНЦІА ЮРІС НОЦЕТ, ІНГОРАЦІО ФАКТІ НОН НОЦЕТ) — незнання закону не є виправданням, але незнання факту є виправданням.
17. **Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire** (ЛЕГІС ВІРТУС ХЕК ЕСТ: ІМПЕРАРЕ, ВЕТАРЕ, ПЕРМІТТЕРЕ, ПУНІРЕ) — сила закону полягає в тому, щоб наказувати, забороняти, дозволяти, карати.
18. **Male jure nostro uti non debemus** (МАЛЕ ЮРЕ НОСТРО УТІ НОН ДЕБЕМУС) — не слід нам дурно користуватися своїми правами.
19. **Mens legis** (МЕНС ЛЕГІС) — дух, смисл закону.
20. **Minatur innocentibus qui parcit nocentibus** (МІНАТУР ІНОЦЕНТІБУС КВІ ПАРЦІТ НОЦЕНТІБУС) — той, хто виправдовує винного, погрожує невинним.
21. **Nemo punitur pro alieno delicto** (НЕМО ПУНІТУР ПРО АЛІЕНО ДЕЛІКТО) — ніхто не карається за чужі злочини.
22. **Nullum crimen sine poena, nulla poena sine lege, nullum crimen sine poena legali** (НУЛЛУМ КРІМЕН СІНЕ ПОНА, НУЛЛА ПОНА СІНЕ ЛЕГЕ, НУЛЛУМ КРІМЕН СІНЕ ПОНА ЛЕГАЛІ) — немає злочину без покарання, немає покарання без закону, немає злочину без законного покарання.
23. **Poena non potest, culpa perennis erit** (ПОНА НОН ПОТЕСТ, КУЛПА ПЕРЕННІС ЕРІТ) — покарання не може бути вічним, але вина перебуває вічно.
24. **Quis? Quid? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quomodo? Quando?** (КВІС? КВІД? УБІ? КВІБУС АУКСІЛІІС? КУР? КВОМОДО? КВАНДО?) — Хто? Що? Де? З чією допомогою? Для чого? Яким чином? Коли? – Риторична схема запитань. В риторичі ці сім запитань призначені виявляти особу, дії, місце, співучасників, мету, спосіб та час.
25. **Cui prodest?** (КУІ ПРОДЕСТ ?) — кому це вигідно?
26. **Cui bono?** (КУІ БОНО?) — кому це на користь?
27. **Quod non est in actis, non est in mundo** (КВОД НОН ЕСТ ІН АКТІС, НОН ЕСТ ІН МУНДО) — чого немає в документах, того немає у світі.

28. **Silentium videtur confessio** (СІЛЕНЦІУМ ВІДЕТУР КОНФЕСІО) — навчання рівнозначне визнанню.
29. **Facile veritas se ipsa defendet** (ФАЦІЛЕ ВЕРІТАС СЕ ІПСЕ ДЕФЕНДЕТ) — істина легко сама себе захистить.
30. **Legis peritus** (ЛЕГІС ПЕРІТУС) — особа, яка добре знає закони.
31. **Omne jus hominum causa constitutum est** (ОМНЕ ЮС ХОМІНУМ КАУЗА КОНСТИТУТУМ ЕСТ) – Будь-яке право укладається в інтересах людей.
32. **Impossibilium nulla obligatio** (ІМПОСІБІЛУМ НУЛА ОБЛІГАЦІО) – неможливе не є обов'язковим.
33. **Causae cognitio** (КАУСАЄ КОГНІЦІО) – з'ясування справи.
34. **Incidenter** (ІНЦІДЕНТЕР) – по ходу справи.
35. **Cupidae legum juventuti** (КУПІДАЄ ЛЕГУМ ЮВЕНТУТІ) – молоді, що бажає вивчати закони.
36. **Res judicata non est** (РЕС ЮДІКАТА НОН ЕСТ) – справа не вирішена.
37. **Restitutio in integrum** (РЕСТІТУЦІО ІН ІНТЕГРУМ) – повернення до первинного стану.
38. **Cum periculo** (КУМ ПЕРІКУО) – ризикуючи.
39. **Sine periculo** (СІНЕ ПЕРІКУО) – не ризикуючи.
40. **Peregrini** (ПЕРЕГРІНІ) – іноземці.
41. **Non tam facile parricidium excusari potest, quam fieri** (НОН ТАМ ФАЦІЛЕ ПАРІЦІДІУМ ЕКСКУСАРІ ПОТЕСТ, КВАМ ФІЄРІ) – вбивство не може бути виправдане настільки легко, як вчинено.
42. **Furtum** (ФУРТУМ) – крадіжка.
43. **Nullum crimen, nula poena sine lege** (НУЛУМ КРІМЕН, НУЛА ПОЕНА СІНЕ ЛЕГЕ) – немає ні злочину, ні покарання без законних підстав.
44. **In jus vocatio** (ІН ЮС ВОКАЦІО) – виклик до суду.
45. **Ex officio** (ЕКС ОФІЦІО) – у відповідності до посадових повноважень.
46. **Ex more** (ЕКС МОРЕ) – відповідно до звичаю.
47. **In concreto** (ІН КОНКРЕТО) – в кожному окремому випадку (ситуації).
48. **Prima facie** (ПРИМА ФАЦІЄ) – на перший погляд.
49. **Ipso jure** (ІПСО ЮРЕ) – відповідно до самого права.
50. **Jus dicere** (ЮС ДІЦЕРЕ) – тлумачити право.
51. **Nuptias consensus facit** (НУПТІУС КОНСЕНСУС ФАЦІТ) – взаємна угода створює шлюб.
52. **Levitas animi** (ЛЕВІТАС АНІМІ) – легковажність.
53. **Condomini** (КОНДОМІНІ) – спільні власники.